

علی نقی بهروزی

شیراز

صدرالسادات کازرونی

مردی عالم و شاعر - فاضل و مؤلف

شهر مردخیز کازرون در طی متجاوز از یکهزار سال اخیر صدها عالم و دانشمند فقیه و حکیم، عارف و صوفی، طبیب و شاعر مصنف و مؤلف، نویسنده و هنرمند را در دامان خود پرورانده است بطوریکه از حیث داشتن مشاهیر علم و هنر و نوابغ زهد و تقوی و معاریف مؤلفان و مصنفان همدوش شهر شیراز گام برداشته است.

و با وجودیکه صفحات تواریخ و تذکره‌ها بنام نامی آنها مزین است باز عده زیادی از آنها گمنام مانده‌اند و چه بسا که هیچ‌گونه نامی از ایشان در جایی ثبت نشده است. یکی از اینگونه دانشمندان که جزء معاصرین محسوب میشود، علاوه بر اینکه عالم و شاعر، دانشمند و نویسنده بوده، چند کتاب را هم تألیف کرده است و قاعدتاً باید در میان معاصرین معروف باشد، متأسفانه هیچ‌جا اسمی از او برده نشده است و حتی در کتاب دانشمندان و سخن‌سرایان فارس هم با وجود تفحص و تتبع عمیقی که دانشمند محترم آقای آدمیت کرده، از او نامی نبرده است. صدرالسادات کازرونی است.

سال گذشته اینجانب مشغول تهیه فهرست کتاب خطی ملی فارس بودم - در ضمن رسیدگی بکتاب مزبور به دو کتاب قطور برخورد کردم که از تألیفات «سید محمدالحسنی الحسینی‌السلامی» ملقب به صدرالسادات کازرونی بود، اما چون او را نمیشناختم ولی نظر باینکه خود را از اولاد مرحوم حاج میرزا رفیع کازرونی معرفی کرده بود و میدانستم که جناب آقای محمدرضا حقیقی نیز از اعیان حاج میرزا رفیع میباشد برای شناسائی مرحوم صدرالسادات به‌معمول مراجع نمودم و با نهایت تعجب معلوم شد که آقای حقیقی هم از وجود کتابهای مرحوم صدرالسادات که در کتاب خانه ملی وجود داشت بی‌خبر بودند ولی مرا به کتاب دیگری از مرحوم صدرالسادات رهبری کردند که بنام الرضا است و در سال ۱۳۲۷ هجری قمری در شیراز چاپ شده است.

در نتیجه مطالعه کتاب آثار الرضا کتابی که در کتابخانه ملی است و همچنین توضیحاتی که جناب آقای حقیقی فرمودند، اورا مردی دانشمند و فاضل و شاعر دانستم و از اینرو لازم دیدم که شرح حال اورا نگاشته و حق اینمرد را ادا کنم تا هم آقای آدمیت او را شناخته و اگر خواستند کتاب دانشمندان و سخن‌سرایان فارس را دوباره چاپ کنند نام اورا هم ضمیمه نمایند و هم سایرین اینمرد فاضل و دانشمند را بشناسند.

مطابق نسب‌نامه‌ایکه در آغاز کتاب آثار الرضا ثبت شده، پدر مرحوم صدرالسادات با

۱۸ واسطه به امام جعفر صادق (ع) میرسد، و بنا بر این مرحوم صدرالسادات بیستمین نسل امام جعفر صادق می باشد.

مرحوم صدرالسادات شرح حال هر یک از نوزده نفر اجداد خود را در کتاب آثارالرضا مفصلاً نگاشته است که ما از نقل آنها صرف نظر میکنیم ولی مختصر شرح حال چند نفر از آنها را نقل مینمائیم. جد یازدهم ایشان سید سلام الله مشهور به سلام الله احمدی است و از اینرو او را سلام الله گویند که در روضه مقدسه حضرت سیدالشهدا (ع) سه مرتبه جواب سلام خود را شنیده است.

سید سلام الله مردی عالم و مجتهدی باتقوی بوده و از جمله شاگردان علامه دوانی می باشد آن مرحوم سفری به هندوستان کرده و نزد پادشاه آندیار معزز و محترم بوده است. سنش از صد سال تجاوز کرده است و در سال ۹۰۹ ه. ق در شهر کازرون وفات یافته و در آنجا مدفون شده است. جد چهاردهم ایشان سید محمد رضی الدین سلامی است که مجتهدی جامع الشرایط بوده و وفات (رضی آباد) کازرون را احداث کرده و در سال ۱۱۱۴ وفات یافته و در کازرون مدفون شده است. از تألیفات سید رضی الدین کتابی است بنام شفیق الناظرین و رفیق المسافرین مشهور به زاد المسافرین که نسخه خطی آن در کتابخانه ملی فارس موجود است و تحت شماره عمومی ۱-۴۹ ذ و شماره عمومی ۲۹۷/۱۳ سلا، ثبت است.

نوزدهمین نسل امام جعفر صادق (ع) پدر صدرالسادات سید بزرگوار حاج میرزا رفیع کازرونی است که از بزرگان و محترمین شهر کازرون در دوره خود بوده است. در کتاب فارسنامه ناصری (جلد دوم صفحه ۲۵۲) ذکر خیری از وی رفته است. مرحوم حاج میرزا رفیع مردی دانشمند و پرهیزکار و نیک اندیش بوده و صفات حمیده و اخلاق پسندیده ای داشته است و در کازرون باغ وسیعی احداث کرده که هنوز باقی است و بنام او موسوم است.

مرحوم حاج میرزا رفیع را سه پسر و چند دختر بوده است. پسر بزرگی ایشان حجة الاسلام مرحوم حاج میرزا محمد حسین معروف به آقا نجفی است که مردی عالم و زاهد بوده و برای کسب علوم و معرفت به نجف اشرف رهسپار گشته و در آنجا بدرجۀ اجتهاد رسیده و سپس بشیراز آمده و سالها در شیراز مقننای مردم و مورد احترام عمومی بوده و سپس برحمت ایزدی پیوسته است. و او جد خاندان نجفی مقیم شیراز می باشد. پسر دوم حاج میرزا رفیع صدرالسادات است که شرح حال او بعداً داده میشود. پسر سوم حاج میرزا رفیع میرزا علی بوده که مؤلف آثارالرضا او را جوانی هنرمند معرفی کرده و گوید که مادر روزگار جوانی را چون او نژانیده و در سن بیست و هشت سالگی جهان را بدرود گفت:

یکی از دختران حاج میرزا رفیع بانوی عفیفه والده جناب آقای محمد رضا حقیقی است که از بطن دختر حاج میرزا کوچک دستنویب است - از این قرار مرحوم صدرالسادات دای آقای حقیقی بوده است. صدرالسادات در کتاب آثارالرضا راجع به مرحوم پدر آقای حقیقی و خود ایشان چنین نوشته است:

از اعیان آن محله (بازار) است جناب آقای حاج میرزا غلامعلی که در عرفانیت و کمالات و سلوک و مدرک تالی ندارد - يك پسر از همشیره زاده، از او برقرار است (مقصود از يك پسر جناب آقای محمد رضا حقیقی است که هنوز کودک بوده اند).

اما پسردوم مرحوم حاج میرزا رفیع خود را در کتاب آثارالرضا چنین معرفی کرده است: حاج میرزا محمدرضا الملقب والمعروف به حاج صدرالسادات والمسمى به الرضا مؤلف کتاب آثارالرضا است بعد از تکمیل علوم فارسیه و فراغ از تحصیل تواریخ و سیر و احادیث نبویه مدت چهارسال مجاورت نجف اشرف کرده و سپس بتهران سفر کرده و بحضور ناصرالدین - شاه رسیده و در روزهای عید قصاید خوانده و صلله های گران بها یافته که از آن جمله است واگذاری املاک کازرون و شاپور و حکم لقب صدرالسادات.

پس از مدت دو سال بکازرون عزیمت نموده و بعد بمکه رفته و سپس بکازرون مراجعت کرده است و ضمن ارشاد خلق و کمک بمردم کازرون به املاک خود رسیدگی نموده و در آنجا ممزز و محترم بوده است تا در سال ۱۳۵۴ هجری قمری وفات یافته و قبرش اکنون در محله پائین کازرون موجود میباشد.

تألیفات او - مرحوم صدرالسادات که مردی فاضل و دانشمند و اهل مطالعه بوده تاجائیکه تا این تاریخ نویسنده اطلاع دارد چهارجلد کتاب تألیف کرده است بشرح زیر: او - آثارالرضا که شامل سه قسمت است.

۱- شرح شجره نامه مؤلف است از حضرت امام جعفر صادق (ع) تا مؤلف - مطابق این شجره نامه مرحوم صدرالسادات بیستمین نسل بعد از آنحضرت است و سپس هم شرح حال خود و خویشان و ندان خویش را نوشته است.

۲- شرح اوضاع کازرون و بزرگان و شعراء و حکماء آن شهر.

۳- شرح اوضاع شیراز و شرح حال بزرگان و دانشمندان شیراز.

کتاب آثارالرضا در تاریخ ربیع الاول سال ۱۳۲۷ ه. ق در چاپخانه سنگی اسلامیه شیراز چاپ شده است.

دوم - کتاب روضات النور - این کتاب در سال ۱۳۳۱ ه. ق در زمان سلطنت احمدشاه قاجار و حکومت حاج مخبر السلطنه در فارس تألیف شده است و شامل ده کتاب است بدین ترتیب:

۱- در توحید	۲- در عدل	۳- در نبوت
۴- در امامت	۵- در معاد	۶- در تکلیف
۷- در ادله توحید	۸- در ادله نبوت	۹- در ادله امامت
۱۰- در ادله اصول دین		

و در هر يك از این ده کتاب شامل ۲۰ باب است - از اینقرار این کتاب قطور که بقطع نیم ورقی است شامل ۲۰۰ باب است.

نسخه این کتاب که بخط مولف نوشته شده و ۲۱۵ برگ دارد فعلا جزء کتب خطی کتابخانه ملی فارس محفوظ است.

سوم - جلد دوم روضات النور است که آنرا نفحات النور موسوم ساخته است ولی تا این تاریخ نویسنده نتوانسته است که از وجود نسخه ای از آن اطلاع پیدا کند.

از افراد وابسته بخانواده مرحوم صدرالسادات و یا هر کس دیگری که از این کتاب اطلاع دارد - خواهشمند است که به نویسنده اطلاع دهند.
چهارم - جلد سوم روضات النور است که آنرا لمعات النور نامیده است و در همان سال ۱۳۳۱ ه.ق آنرا تألیف کرده است.

این کتاب ۴۴ باب دارد و دارای ۱۴۹ برگ نیم ورقی است که بخط مولف نوشته است و مطالب آن در فنون اخلاق می باشد. این نسخه نیز جزء کتب خطی کتابخانه ملی فارس محفوظ است. **اشعار** - مرحوم صدرالسادات طبعی روان دارد و بطوریکه در کتاب آثار الرضا ذکر کرده است دیوانی از اشعار خود را مدون کرده که شامل قصاید - مراثی - غزلیات - مسط - مخمسات و رباعیات و استعارات و تجنیسات و قصایدات مقتبس از آیات فرقانیه و ترجیعات و ترکیبات و قطعات است. نویسنده تا کنون از دیوان او اطلاعی ندارد.
اینک برای دانستن میزان سخنوری او چند قطعه از اشعار او را از کتاب آثار الرضا نقل میکنیم :

۱- وقتی شاهزاده اویس میرزا احتشام الدوله وارد باغ نظر کازرون شده مرحوم صدرالسادات این قطعه را بالبدیهه در حضور اوسروده است.

شاهزاده اویش مگر از لطف نظر کرد	باغ نظر امروز ثمر درو گهر کرد
خورشید صفت جانب این باغ گذر کرد	تا مویکب اجلال ملک زاده ایران
خلاق جهان، خلق مگر خلق دگر کرد	بوم و بر این ملک همه باغ و چمن شد
نیکوتر از آن عدل پدر، نظم پسر کرد	عدل پدرش مملکت آراست چو فردوس

شایسته کلهی ، زینده کمری	خورشید بزمکھی ، سلطان هر سبھی
پیش تو بنده شدن خوشتر ز تاجوری	پای تو بوسه زدن، بهتر ز پادشهی

گل نزد تو آموخته نازک بدنی را
بلبل ز تو آموخته شیرین سخنی را
خویشان و بازماندگان - از خانواده مرحوم حاج صدرالسادات مرحوم نصیر - السادات سلامی کازرونی است که از اشخاص سرشناس و برجسته کازرون بود و چند سال پیش برحمت ایزدی پیوست و او برادرزاده حاج میرزا رفیع است که با مرحوم صدرالسادات پسر عمو بود و ضمناً هم داماد آن مرحوم میباشد.
مادر آقای دکتر سلامی مؤسس بیمارستان سلامی و مرکز درمانی روانی، دخترزاده حاج صدرالسادات است.

خانم صدارت عیال مرحوم محمد حسن خان بهبهانی و مادر آقای مهندس بهبهانی یکی دیگر از دختران صدرالسادات است.

از چهار پسر صدرالسادات گویا فقط محمد رفیع سلامی در حیات است که عضواً آهن ایران میباشد.